

KITEKINTŐ

Veres János Jenő

Szemléletváltás a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Hatóság gyakorlatában

Az elmúlt évek könyvvizsgálati tapasztalatai alapján 2013-ban a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság helyett hatósági jogkörrel rendelkező szervezet kezdte meg tevékenységét. A szerző a változtatást kiváltó okokat és a könyvvizsgálat során jelentkező kockázatokat, ill. azok felismerésének módját veszi számba.

Kulcsszavak: könyvvizsgálat, kockázat, kockázatkezelés.

Jelkód: N94, R10, R50.

1. Előzmények

A Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság (2008-2012) célja a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenység átlátható, ellenőrizhető, számon kérhető keretek közötti gyakorlása, valamint a közérdek érvényesítése volt. Felelősségi körébe tartozott:

- a jog szerinti könyvvizsgálók és könyvvizsgáló cégek jóváhagyása és nyilvántartásba vétele;
- a szakmai, etikai, belső minőségellenőrzésre vonatkozó elvárások és a könyvvizsgálói standardok elfogadása;
- a képzés, a minőségbiztosítás, a vizsgálati és fegyelmi rendszerek kontrollálása.

Feladata volt, hogy:

- vizsgálja és értékeli a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálat feltételrendszerét, szakmai, etikai, minőségellenőrzési standardalkotást, a szakmai továbbképzési és minőségbiztosítási rendszert, fegyelmi eljárásokat, más államok hatóságaival folytatott együttműködést;
- javaslatot tesz jogszabály megalkotására, vagy egyedi intézkedés megtételére;
- közvetlen vizsgálat lefolytatása a jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói szolgáltatást igénybe vevők érdekét veszélyeztető helyzet feltárása érdekében.

Mindezt három irányban valósította meg. Az első a vizsgálat, melynek keretében a kamara által rendelkezésre bocsátott információk teljes körű vagy mintavételen alapuló elemzése és értékelése történt. A második az áttekintés, amely során a kamarai tagsággal együtt járó kötelezettségekre vonatkozó szabályozás megismerése, azok teljesítésére alkalmazott rendszerek működésének értékelése zajlott. A harmadik pedig a folyamatos kapcsolattartásban nyilvánult meg.

A röviden bemutatott Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság működése kapcsán különböző változtatási igények fogalmazódtak meg. Ezek kiterjedtek:

- a) A költségvetési minősítésű könyvvizsgálók éves kamarai minőségellenőrzése tapasztalatainak vizsgálata alapján a megfogalmazott változtatási irányok:
  - speciális ismeretek iránti elvárások tükröződjének a kamara szabályzataiban
  - minőségellenőrzési rendszer továbbfejlesztése (pl. ellenőrzésre kijelölt megbízások kiválasztása, minőségellenőrzési megállapítások visszacsatolása.)
  - a hatéves ellenőrzési ciklus rövidítése a költségvetési minősítéssel rendelkező könyvvizsgálóknál.
- b) A kamarai fegyelmi rendszer működése az eljárások tapasztalatainak vizsgálata alapján nevesíthető beavatkozási fókuszok:
  - a „nem megfelelt” eredménnyel zárult minőségellenőrzéseknek legyenek megfelelő mértékű következményei,

- a kötelező továbbképzési előírásokat nem teljesítőkkal szemben indított fegyelmi eljárások kimenetele legyen súlyosabb;
  - a vétség súlya nincs arányban a kiszabott büntetéssel.
- c) A kamarai szakmai továbbképzési rendszer működésének fejlesztési lehetőségei:
- a szakmai továbbképzés rendszerének koncepcionális újragondolása;
  - központilag definiált témaköröknél a gyakorlati alkalmazhatóság fokozása;
  - minőségellenőrzési tapasztalatok visszacsatolása;
  - a szempontok átgondolása az előadók kiválasztásánál.
- d) Az átláthatósági jelentések közzétételére és kamarai ellenőrzésére vonatkozó gyakorlat hiányosságaira vonatkozó módosítások:
- az ellenőrzés rendszerének, működtetési feltételeinek továbbfejlesztése
  - az átláthatósági jelentések teljes körűségének és tartalmának megfelelő minőségű ellenőrzése
  - az átláthatósági jelentési kötelezettség végrehajtásának az ellenőrzése¹

A könyvvizsgálat minőségellenőrzési rendszerének továbbfejlesztése indokoltá tette a belső ellenőrzéseken túl a külső minőségellenőrzési rendszer kialakítását, mely formái a nemzetközi a gyakorlatnak is megfelelően a monitoring, a társvizsgálat valamint a vegyes rendszer.

2. Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Hatóság (2013-)

A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007.évi LXXV. törvény² (a továbbiakban KKT. törvény) 2013. július 1-jén hatályba lépett módosítása értelmében a Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság befejezte működését, s helyére a könyvvizsgálói közfelügyeleti feladatok ellátásáért a közfelügyeleti hatóság lépett.

A törvény módosításának egyik leglényegesebb eleme, hogy a Közfelügyeleti Hatóság, nem zárólag a KKT-ben nevesített jogosítványokkal rendelkezik, hanem más törvényben biztosított jogokkal is élhet. Változás történt továbbá a közfelügyelet finanszírozásában is. A Könyvvizsgálói Közfelügyeleti Bizottság munkájának biztosítékát állami költségvetésből származó források jelentették, a módosítás értelmében a közfelügyeleti hatóság működésének biztosítása érdekében az állami forráson kívül rendelkezésre áll a Magyar Könyvvizsgálói Kamara által fizetett közfelügyeleti díj is. A hatályba lépett módosítás értelmében a Kamara köteles évente a kamarai tagok által teljesített éves tagdíjakból, valamint a könyvvizsgálói szervezetek által fizetett hozzájárulási díjakból származó bevételének 10%-át közfelügyeleti díjként megfizetni.

Harmadik jelentős változás, amelyet a 2013-as módosítás vezetett be, a minőségbiztosítási rendszer átalakítása volt. Míg korábban a minőségbiztosítási rendszert a Kamara működtette a Bizottság közvetlen irányítása mellett, addig az új szabályozás értelemben a rendszer kettévált, egy kamarai minőségellenőrzésre, valamint a közfelügyeleti hatóság által végzett minőségellenőrzésre. Az új minőségellenőrzési rendszer logikai folyamata az alábbi fázisokból áll:

¹ Dr. Lukács János: A könyvvizsgálattal kapcsolatos jogszabályváltozások, a könyvvizsgálat helyzete a brókerbotrányok után című előadása alapján.

² A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007.évi LXXV. törvény (a továbbiakban KKT.)

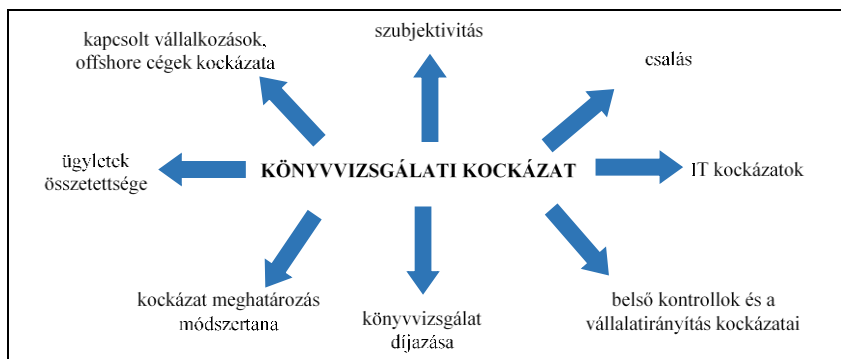
1. ábra: Az új minőségellenőrzési rendszer logikai folyamata

Forrás: saját szerkesztés

2016-ban elkészült a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény módosításának tervezete, amely alkalmazkodva az 537/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelethez megszűnteti a Kamara végső felelősséggel rendelkező illetékes jogkörét. A Kamara 16 éven keresztül birtokolta az ehhez fűződő jogosítványokat, azonban a törvénytervezet értelmében a jövőben a végső felelősséggel rendelkező illetékes hatóságnak a Közfelügyeleti Hatóság minősül.

3. Könyvvizsgálati kockázatok elemzése

A korábbi elemzések felhívják a figyelmet a könyvvizsgálati kockázatok kezelésének kérdéseire. Ezek alapján bemutatom a könyvvizsgálati kockázat témakörében leggyakrabban előforduló területeket, amelyek egyben a könyvvizsgálati kockázat mérlegelési tényezőit is jelentik

2. ábra: A könyvvizsgálati kockázat mérlegelési tényezői

Forrás: saját szerkesztés

A kockázat kétdimenziós fogalom, bekövetkezési valószínűségek és következmények szorzataként szokásos értelmezni. Mérése két okból is nehéz, számos szubjektív, ill. közvetlenül nem mérhető oka miatt. Ezen nehézségek ellenére napjainkban a könyvvizsgálati kockázat mérésének központi szerepe van a könyvvizsgálatban, hiszen a meghatározó nemzetközi könyvvizsgálati standardok kivétel nélkül kockázatalapú könyvvizsgálatot követelnek meg.

3.1 Könyvvizsgálati kockázat kezelése a könyvvizsgálati standardokban

Az első nemzetközi szabályozásra hivatott testület 1978-ban jött létre IAPC – International Auditing Practices Committee néven, amely a '90-es évek elejéig 29 nemzetközi könyvvizsgálati iránymutatást adott ki. Ennek alapján világossá vált, hogy az egyre inkább globalizálódó tőkepiacoknak kielégítő, részletes könyvvizsgálati standardokra van szüksége, nem elegendők csupán az iránymutatások. Az iránymutatások standardokká alakítása több évig tartott, s 1994-ben megszülettek a Nemzetközi Könyvvizsgálati Standardok – International Standards on Auditing (ISA). A jelenleg is használt könyvvizsgálati standardok egy 2008-ban lezárult munka eredményeképpen jöttek létre (2002-ben az IAPC újjáalakult IAASB – International Auditing and Assurance Standards Board néven). Az új szervezet feladatául tűzte ki a standardok jobb érthetőségének az elérését, ennek érdekében átstrukturálásra és átfogalmazásra került sor a lényegi elemek megtartása érdekében (Somosi, 2013).

Az ISA 200/7. bekezdés előírja a könyvvizsgáló számára, hogy „a könyvvizsgálat tervezése és végrehajtása során azonosítsa és becsülje meg az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állítás kockázatait a gazdálkodó egység és környezetének megismerése alapján, a gazdálkodó egység belső kontrollját is beleértve”. Nagyon fontos további kitétel fogalmaz meg az ISA 315/5. bek.: „a kockázatbecslési eljárások önmagukban még nem képeznek elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot, amely alapján a könyvvizsgáló véleményt mondhatna”.

A nemzetközi könyvvizsgálati standardok a könyvvizsgálati kockázatot a következő módon definiálják: „az a kockázat, hogy a könyvvizsgáló nem megfelelő véleményt ad, amikor a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak. A könyvvizsgálati kockázat a lényeges hibás állítás kockázatainak és a feltárási kockázatnak a függvénye”. (ISA 200/13. bekezdés C. pont) E standard szerint az úgynevezett másodfajú hiba – az az eset, amikor a könyvvizsgáló minősítést tartalmazó jelentést ad olyan pénzügyi kimutatásról, amely egyébként mentes a lényeges hibás állítások nem része a könyvvizsgálati kockázatnak, mivel az ilyen hibát valószínű csekélynek tekinti. A másodfajú hibákhoz hasonlóan nem része a könyvvizsgálati kockázatnak a megbízási kockázat – peres ügyekből származó veszteség, kedvezőtlen nyilvánosság. Ahogy fentebb említettem a könyvvizsgálati kockázat a lényeges hibás állítás kockázatainak és a feltárási kockázatnak a függvénye. Jelen bekezdésben a két kockázatot külön részletezve mutatom be.

3.2 Hibás állítás kockázata

Hibás állítás kockázat annak kockázata, hogy a pénzügyi kimutatások a könyvvizsgálat előtt lényeges hibás állítást tartalmaznak. Ez további két komponensből tevődik össze: az eredendő és az ellenőrzési kockázatból (1. táblázat).

1. táblázat: Eredendő és ellenőrzési kockázat

eredendő kockázat (ISA 200/13)	ellenőrzési kockázat (ISA 200/128)
<p>„Egy ügyletsoporra, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állítás hibás állításnak való kitettsége, amely hibás állítás lényeges lehet akár önmagában, akár egyéb hibás állítással együttesen, bármely kapcsolódó kontroll mérlegelése előtt.” ez egyszerűbb megfogalmazásban az egyes állítások hibával szembeni kitettségét mutatja. Bizonyos esetekben ez nagyobb lehet, mint például bonyolult számítások, vagy jelentős becslési bizonytalanságnak kitett számviteli becslések.</p>	<p>„Az a kockázat, hogy egy olyan hibás állítás, amely ügyletsoporra, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állításban felmerülhetett, és amely lényeges lehetett akár önmagában, akár egyéb hibás állításokkal együttesen, a gazdálkodó egység belső kontrollja nem fog időben megelőzni vagy feltárni és helyesbíteni.” Mivel a belső kontrollok sem képesek maradéktalanul kiszűrni a hibákat, ezért az ellenőrzési kockázat nem csökkenthető nullára, azaz nem érhető el az abszolút bizonyosság.</p>

Forrás: ISA 200 alapján saját szerkesztés

A standardok csak a lényeges hibás állítás kockázatának felmérését írják elő, nem kötelező meghatározni külön-külön az eredendő és az ellenőrzési kockázatot. A lényeges hibás állítás kockázatai már a könyvvizsgálatot megelőzően léteznek, így a könyvvizsgálónak nincs lehetősége befolyásolni, azonban a feltárási kockázat meghatározása függ a könyvvizsgálótól.

3.3 Feltárási kockázat

Az ISA 200/13 bekezdése szerint a feltárási kockázat a következőt jelenti: „a könyvvizsgáló által a könyvvizsgálati kockázat elfogadhatóan alacsony szintre történő csökkentése érdekében végrehajtott eljárások nem fognak feltárni egy meglévő hibás állítást, amely lényeges lehet akár önmagában, akár egyéb hibás állításokkal együttesen”.

A könyvvizsgáló által elvégzett könyvvizsgálati eljárások és az ezekből származó bizonyítékokból levonható következtetések révén rövidtávon csak a feltárási kockázatot képes befolyásolni. Ebből következik, hogy a feltárási kockázat a könyvvizsgálati eljárások hatékonyságának és könyvvizsgáló általi alkalmazásuknak a függvénye. Feltárási kockázat keretében leggyakrabban a következő veszélyekre kell odafigyelnie a könyvvizsgálónak: nem megfelelő könyvvizsgálati eljárás választása, egy megfelelő könyvvizsgálati eljárás hibás alkalmazása, hibás értelmezése a könyvvizsgálati eredményeknek.

A téma lezárásaképpen néhány szóban ismertetem a két kockázat típus (lényeges hibás állítás kockázata – feltárási kockázat) közötti kapcsolatot. Abból kifolyólag, hogy a könyvvizsgáló csak adott mértékű könyvvizsgálati kockázatot hajlandó elfogadni, s számára a lényeges hibás állítás kockázata adottság (rövid távon nem tudja befolyásolni) ezért a feltárási kockázat elfogadható szintje fordított arányban áll a lényeges hibás állítás becsült kockázatával. Minél nagyobb a lényeges hibás állítás becsült kockázata, annál kisebb a még elfogadható feltárási kockázat. Ez befolyással van a begyűjtendő bizonyítékok mennyiségére és minőségére is.

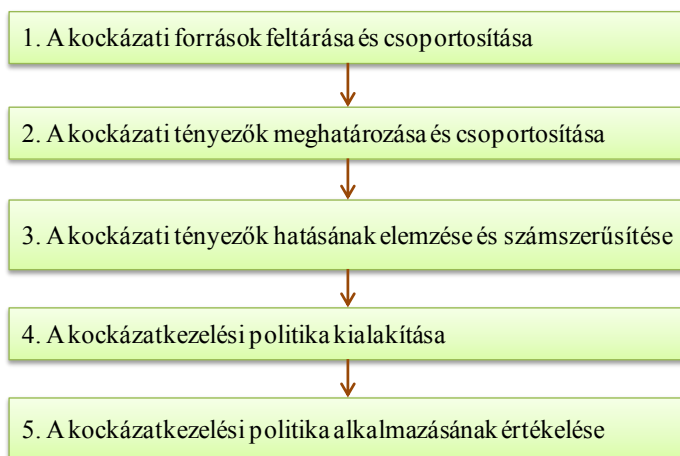
3.4 Bizonyítékok szerepe

A könyvvizsgálati kockázat szempontjából kulcsfontosságú a bizonyítékok gyűjtése. A bizonyítékra vonatkozó szabályozást az ISA 200/731. bekezdésben részletezték. Ezen standard elegendő és megfelelő bizonyítékot ír elő mennyiségi és minőségi kritériumként, tehát végső soron az auditorra bízák. A standardok néhány főbb irányvonalat lefektettek:

- „Minél magasabbak a becsült kockázatok, valószínűleg annál több könyvvizsgálati bizonyítékot kell beszerezni.
- Minél jobb a bizonyíték minősége, annál kevesebb követelendő meg.
- Nincs átváltás a bizonyítékok mennyisége és minősége között, azaz a nagy számú bizonyíték nem feltétlenül ellensúlyozza a rossz minőséget.” (ISA 200/729. bekezdés)
- A könyvvizsgálati bizonyítékoknak relevánsnak és megbízhatónak kell lennie. Ezen tulajdonságaik a forrásuk, jellegük és a megszerzés egyedi körülményeinek függvényei. (ISA 200/730. bekezdés)

4. A könyvvizsgálat kockázatainak elemzése és értékelése

Jelen részben bemutatom a kockázatkezelés folyamatát, s annak tényezőit részletesen elemzem és értékelem. A kockázatkezelés folyamatát egy saját ábrán keresztül ismertetem.

3. ábra kockázatkezelés folyamata

Forrás: saját szerkesztés Projektmenedzsment útmutató PMBOK Guide 2006 alapján

5. A kockázatkezelés logikai folyamata

a) A kockázati források feltárása és csoportosítása

A kockázati források feltárásakor értelmezhetünk külső és belső elemeket. A fejezet korábbi részeiben ezek csoportosításait és tartalmi elemeit részletesen bemutattam. Külön figyelmet szenteltem a kockázati források időbeli fejlődésénél bekövetkezett tartalmi bővülésekre. Az áttekinthetőség érdekében azt tapasztaltam, hogy nagy számú kockázati forrás beazonosítására van mód és lehetőség, ami megerősített abban, hogy a könyvvizsgálati kockázat kiemelt figyelmet igényel.

b) A kockázati tényezők meghatározása és csoportosítása

Az összegyűjtött kockázati tényezők, melyek a számításaim alapjául szolgálnak közel azonos fontosságúak, azért hogy a majdani elemzés során összemérhetőkké válhassanak. A tényezők összegyűjtésekor a vállalkozások kockázati tényezőit komplex módon kezeltem.

Ugyanakkor hangsúlyoznom kell azt, hogy a vállalkozások esetében a kvalitatív kockázatelemzésen túl a könyvvizsgálónak kiemelt figyelmet kell fordítania az alábbi kritikus mérlegesorokra: vevők, szállítók, pénzeszközök, egyéb követelés, kötelezettségek. Ezek önmagukban még nem kockázati tényezők viszont a vállalkozások szövevényes struktúrája okán jelentős hatással bírnak a könyvvizsgálati tevékenység minőségére és színvonalára, így konkrét esetek vizsgálatánál igenis kockázati tényezőkké válnak.

c) *A kockázati tényezők hatásának elemzése és számszerűsítése*

A kockázati tényezők hatását két módon lehet értékelni kvalitatív értékelés (objektív vagy szubjektív), illetve kvantitatív értékelés (érzékenységvizsgálat-objektív valószínűség, valószínűségi elemzés-szintetikus valószínűség) útján. Jelen cikkben kvalitatív módon értékelem a kockázati tényezők hatását, mert ennek végrehajtása biztosítja azt az elvárt mélységű eredményt, amely egy könyvvizsgálat indokolt, másrészt idő és költségigénye a könyvvizsgálati folyamathoz illeszthető.

d) *Kvalitatív értékelés*

A kvalitatív értékelés célja a kockázati tényezők fontossági sorrendjének kialakítása. Számítási módja, melynek elemei és értelmezési tartományai a következők:

$$K=P+2I,$$

ahol: K: kockázati együttható, P: bekövetkezési valószínűség (ötfokozatú skálán mérve), I: okozott hatás mértéke, ötfokozatú skálán (2., 3. táblázat).

2. táblázat: Bekövetkezési valószínűség értelmezési tartománya

Skála érték	Valószínűségi tartományok (%)
5	81-100
4	61-80
3	41-60
2	21-40
1	0-20

Forrás: Dobák-Veresné Somosi: Szervezet és Vezetés MKVK 2010 alapján

3. táblázat: Könyvvizsgálói tevékenység minőségének értékkészlete

Skála érték	Hatás tartomány	Könyvvizsgálói tevékenység minőségének változása (%)
5	Nagyon magas	76-100
4	Magas	41-75
3	Közepes	11-40
2	Alacsony	6-10
1	Nagyon alacsony	1-5

Forrás: saját szerkesztés

K értékei a következők lehetnek:

- $15 > K > 10$ kritikus,
 $10 \geq K > 5$ nem kritikus, de releváns lehet,
 $5 \geq K$ elhanyagolható kockázati tényező.

A kockázati tényezőket bekövetkezési valószínűségeinek és okozott hatásainak mértékére vonatkozó becsléseket a 4. táblázat foglalja össze. A számszerűsített kockázati együtthatók eseté-

ben megjelenítettem a kritikus, nem kritikus és elhanyagolható kategóriákat. Ezt valószínűség-hatás mátrixban is ábrázoltam, amely jól szemlélteti, hogy mely kockázatok esetében kell konkrét beavatkozást tenni (4. táblázat).

4. táblázat: Könyvvizsgálói kockázati tényező kvalitatív értékelése

Kockázati tényező		Bekövetkezési valószínűség P	Okozott hatás mértéke I	Kockázati együttható K=P+2I
1.	könyvvizsgálói tapasztalatlanság	4	2	8
2.	könyvvizsgáló elemzések elmulasztása	2	4	10
3.	könyvvizsgálói időzavar	1	2	5
4.	nem megfelelő bizonylat kiállításának észrevétele	2	5	12
5.	valós teljesítés hiányának az észrevétele	2	5	12
6.	profitszétosztás szabálytalan végrehajtásának észrevétele	2	3	8
7.	számlakiigazítás elmulasztásának nem észrevétele	3	2	7
8.	árbefolyásolás nem figyelembe vétele	4	3	10
9.	közös létesítményhasználat nem megfelelő dokumentálásának az észrevétele	2	1	4
10.	ügyletek összetettségének nem felismerése	4	5	14
11.	szubjektivitás kívánttól nagyobb mértéke	3	4	11
12.	csalások fel nem ismerése	2	5	12
13.	IT kockázatok hatásának nem felismerése	1	1	3
14.	belső kontrollok és vállalatirányítás kockázatainak elhanyagolása	4	3	10
15.	könyvvizsgálat díjazásának a szerepe a munkavégzés színvonalára	2	3	8
16.	kockázat meghatározás módszereinek nem megfelelő alkalmazása	3	2	7
17.	mintavételezési kockázat kezelése	2	2	6
18.	elemző eljárások hibáinak észrevétele	3	4	11
19.	rossz könyvvizsgálói eljárás kiválasztása	2	4	10
20.	jó könyvvizsgálói eljárás hibás alkalmazása	3	4	11
21.	hibás értelmezése a könyvvizsgálói eredménynek	1	5	11
22.	becsült kockázatok rossz kezelési gyakorlata	2	2	6

Kockázati tényező		Bekövetkezési valószínűség P	Okozott hatás mértéke I	Kockázati együttható $K=P+2I$
23.	kellő bizonyítékok gyűjtésének elmulasztása	1	1	3
24.	információfeldolgozási folyamat nem megfelelő	4	1	6
25.	vizsgálati bizonyosság hiánya	2	4	10
26.	nem írásos kockázati becslés alkalmazása	2	3	8
27.	feltárási kockázat becslési hiányosságai	4	2	8
28.	kockázatbecslés eredményének tényleges használatának az elmulasztása	1	2	5
29.	vizsgálat kockázatbecslésre épülésének hiánya	4	1	6
30.	környezeti kockázat figyelmen kívül hagyása	1	1	3
31.	működési kockázat figyelmen kívül hagyása	1	3	7

Forrás: saját szerkesztés

Hatás	5	21	4,5,12	10	
	4		2,19,25	11,18,20	
	3	31	6,15,26	8,14	
	2	3,28	17,22	7,16	1,27
	1	13,23,30	9		24,29
		1	2	3	4
Valószínűség					

4. ábra: Valószínűség-hatás mátrix

Forrás: saját szerkesztés

Az értelmezett 31 tényezőtől (melynek a sorszámait láthatóak a mátrixban) hat került az elhanyagolható kockázati tényezők halmazába, amely azt jelenti, hogy közvetlen kockázat kezelési beavatkozást nem igényel (pl.: könyvvizsgálói időzavar, közös létesítményhasználat nem megfelelő dokumentálásának az észrevétele, IT kockázatok hatásának nem felismerése, kellő bizonyítékok gyűjtésének az elmulasztása, kockázatbecslés eredményének tényleges használatának az elmulasztása, környezeti kockázat figyelmen kívül hagyása).

A nem kritikus, de releváns kockázati tényezők figyelemmel kísérése indokolt, mert a gazdálkodási év folyamán bekövetkezhet ezek kritikus tényezővé történő felerősödése (ilyen besorolást kapott pl.: könyvvizsgálói tapasztalatlanság, profítszétosztás szabálytalan végrehajtásának észrevétele, számlakiigazítás elmulasztásának nem észrevétele, könyvvizsgálat díjazásának a szerepe a munkavégzés színvonalára, kockázat meghatározás módszereinek nem megfelelő alkalmazása, mintavételezési kockázat kezelése, becslött kockázatok rossz kezelési gyakorlata, in-

formációfeldolgozási folyamat nem megfelelősége, nem írásos kockázati becslés alkalmazása, feltárási kockázat becslési hiányosságai, vizsgálat kockázatbecslésre épülésének hiánya, működési kockázat figyelmen kívül hagyása).

A kritikus kockázati tényezők csoportjába kerülő szempontok jelenthetik a legnagyobb fenyegetettséget a könyvvizsgálat végrehajtása során (pl.: könyvvizsgáló elemzések elmulasztása, nem megfelelő bizonylat kiállításának észrevétele, valós teljesítés hiányának az észrevétele, árfolyásolás nem figyelembe vétele, ügyletek összetettségének nem felismerése, szubjektivitás kívántól nagyobb mértéke, csalások fel nem ismerése, belső kontrollok és vállalatirányítás kockázatainak elhanyagolása, elemző eljárások hibáinak észrevétele, rossz könyvvizsgálati eljárás kiválasztása, jó könyvvizsgálati eljárás hibás alkalmazása, hibás értelmezése a könyvvizsgálati eredménynek, vizsgálati bizonyosság hiánya).

A kritikus elemek között találhatunk módszertani jellegűeket, dokumentációs hiányosságból eredőket, szervezetirányítási vonatkozásúakat, valamint a könyvvizsgáló személyiség jegyeire, tudására irányulóakat.

A könyvvizsgáló számára a kockázatelemzésben a csalások fel nem ismerése szempont összetett feladatot jelent, mert az adóoptimalizálás, az adókikerülés, az adókijátszás, a költségvetési csalás felismerése nagy szakmai tudást igényel. A beazonosított kockázati tényezők közül ez az, amelyik a számviteli kérdéseken túl nehéz jogi elhatárolásokat is tartalmaz és a könyvvizsgálati tevékenység eredményességét alapvetően befolyásolja.

A kockázatkezelési politika kialakítása és alkalmazása a bemutatott folyamat két utolsó fázisa, amelyek konkrét vállalati/intézményi szituációkban értelmezhető, a szakdolgozat témájához nem releváns, ezért ezek részletezésétől eltekintek.

Végezetül az általánosan beazonosított és értékelt kockázati tényezők közül példaszerűen a csalások fel nem ismerése és az IT kockázatok fel nem ismerése elemek konkrét megvalósulását rendszerezem az általam áttekintett nemzetközi és hazai esetek alapján (5. táblázat).

5. táblázat: Konkrét megvalósulás vizsgálat

Beazonosított Kockázat	Megvalósulási példák a botrányokban
Csalások fel nem ismerése	<ul style="list-style-type: none"> • bünszervezet létrehozása • az ügyfelek pénzéből rendszeresen vásároltak tőzsdén forgalmazott értékpapírokat, anélkül, hogy az ügyfelek megbízást adtak volna • a cég vezetői nem létező állampapírokat értékesítettek • fiktív kötvénykibocsátás megvalósítása
IT kockázatok fel nem ismerése	<ul style="list-style-type: none"> • a cég vezetői kihasználták a vállalat és a KELER elszámolóház nyilvántartási rendszerének különbségét • fiktív kötvénykibocsátáshoz fiktív elektronikus nyilvántartás vezetése • nem létező állampapírok kibocsátásnak virtuális nyilvántartási rendszerének fel nem ismerése

Forrás: saját szerkesztés

6. Összefoglalás

Mint azt az elmúlt időszak esetei is alátámasztják, a könyvvizsgálati tevékenység számos kockázattal jár, amelynek súlyos következményei (pl.: bróker cégek bedőlése) vannak. Ezért a könyvvizsgálói felügyeleti tevékenység szerves része kell, hogy legyen a kockázatok elemzése és kezelése.

Hivatkozott irodalom

2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról V. Fejezet. 2007.évi LXXV. törvény A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről.
- Adó/online, Júliustól új közfelügyelet alatt a könyvvizsgálók cikke alapján; 2013.07.01. <http://ado.hu/rovatok/szamvitel/julustol-uj-kozfelugyelet-alatt-a-konyvvizsgalok>; (letöltés ideje: 2016.04.04. 18:39).
- DOBÁK M./VERESNÉ SOMOSI M. (2010): Szervezet és vezetés. Magyar Könyvvizsgáló Kamara, Budapest.
- Financial Action Task Force <http://www.fatf-gafi.org/topics/methodsandtrends/> (letöltés ideje: 2016.10.01. 19:58).
- NICKOLAS R. (2010): The Financial Services Authorities and money laundering: a game of cat and mouse, Cambridge Law Journal, pp. 4-9.